

2011. november 16.

Emlékeztető

a Magyar Rétegtani Bizottság 2011. évi második üléséről

Időpont: 2011. 11. 16., szerda, 10 óra

Helyszín: MÁFI Igazgatósági tanácsterem

Jelen van 13+1 fő:

Császár Géza Magyar Rétegtani Bizottság elnöke

Gyalog László Magyar Rétegtani Bizottság titkára

Tóthné Makk Ágnes Pannon Albizottság titkára

Selmeczi Ildikó Neogén I (Miocén) Albizottság elnöke

Szentpétery Ildikó Neogén I (Miocén) Albizottság titkára

Nagymarosy András Oligocén Albizottság elnöke

Less György Eocén Albizottság elnöke

Kercsmár Zsolt Eocén Albizottság titkára

Görög Ágnes Kréta Albizottság titkára

Budai Tamás Triász Albizottság elnöke

Piros Olga Triász Albizottság titkára

M. Tóth Tivadar Paleozoos Albizottság elnöke

Raucsikné Varga Andrea Paleozoos Albizottság titkára

Fodor László meghívott

Kimentését kérte 6+3 fő:

Magyari Árpád Kvarter Albizottság elnöke

Juhász Györgyi Pannon Albizottság elnöke

Sztanó Orsolya Oligocén Albizottság titkára

Főzy István Jura Albizottság elnöke

Raucsik Béla Jura Albizottság titkára

Pál-Molnár Elemér Paleozoos Albizottság titkára

Knauer József Kréta Albizottság elnöke

Harangi Szabolcs Magmás Albizottság elnöke

Lukács Réka Magmás Albizottság titkára

Az előzetesen (2011. 11. 03-án) kiküldött napirend az alábbi volt:

1. A Paleozoos Albizottság munkája során felvetődött elméleti kérdések (formáció vs. komplexum stb.) tisztázása — albizottságok, Császár G.
2. A litosztratigráfiai táblázat újraalkotásának és a litosztratigráfiai egységek rövid leírásának helyzete — albizottságok, Gyalog L.
3. Egyebek (alapszabály stb.)

Az ülést Császár Géza vezette le.

1. A Paleozoos Albizottság munkája során felvetődött elméleti kérdések (formáció vs. komplexum stb.) tisztázása

A témában élénk vita alakult ki. A vita részletei nem időrendben, hanem témánként szerepelnek az emlékeztetőben.

Komplexum vs. formáció kérdése

M. Tóth T.: Kifejtette az igen élénk albizottsági levelezésben már kifejtett álláspontját. Eszerint ahol van rétegtani helyzet, fekü-fedő (üledékes-metaüledékes képződmények), ott van létjogosultsága a formációegységek használatának. A közepesen-erősen metamorf és mélységi magmás képződmények esetében ilyenről nem beszélhetünk, ezért ezeknél a komplexum besorolás az indokolt. A metamorf képződményeknél emellett a részegységeknek (kőzettani egységeknek) bonyolultak a szerkezetföldtani kapcsolatai.

Császár G.: A komplexum nem része a hierarchikus rendnek. A nemzetközi irányelv (lásd Hedberg, ill. Salvador szerk.) kimondja, hogy, a formáció az alapegység, amelyre a földkérget maradéktalanul fel kell osztani. Az tény, hogy többféle kőzetváltozathoz állnak a metamorf és esetenként a magmás képződmények is, egyáltalán nem akadály a formációra bontásnak, mint ahogy a sok kőzetváltozatot tartalmazó üledékes kőzetek esetében sem. Ott is van olyan formáció, ahol egyedüli kőzetnevet nem lehet megjelölni, ezért a névben nem szerepel kőzet, de definícióban mindent fel lehet sorolni. A komplexum használata csak akkor indokolt, ha az adott test nagyon bonyolult szerkezeti felépítésű, vagy nem eléggé ismert, hogy definiálni lehetne. Tehát a formáció név ab ovo elutasítása súlyos hiba lenne. A meta- előtag a nagyon kisfokú metamorf kőzet esetén, ahol minden eredeti bélyeg felismerhető, nem tűnik indokoltnak.

M. Tóth T.: Megismétli, hogy a közepesen-erősen metamorf és mélységi magmás kőzetek valóban nem részei a hierarchikus rendnek, ezért kell ezeket komplexumként kezelni.

Császár G.: A hierarchikus tagolás az irányelv szerint mind a három kőzetosztályra vonatkozik, kivéve: lásd előbbi hozzászólásom. Félreértés ne legyen, ez nem azt jelenti, hogy tűzőn-vízen át formációt kell gyártani, de azt sem, hogy a metamorf kőzeteknél soha!

Gyalog L.: Felhívja a figyelmet, hogy ha a paleozoikumban a közepes-erősen metamorf és intruzív komplexum lesz, akkor ugyanígy kell tenni más korokban is (pl. Tardosi Gabbró F. a jurában, Nadapi F. Cseplekhegyi Diorit T. az eocénben stb.).

Csak egy helyről (pl. egy fúrásban) ismert, illetve nagyon kis vastagságú egységek besorolása

M. Tóth T.: Kérdés, mindent be kell-e sorolni, akkor is, ha csak egy fúrásból van róla adatunk (pl. Vajta-3, Sztálinváros-1).

Nagymarosy A.: Be kell sorolni minden kőzettestet.

Császár G.: A formációk esetében a térképezhetőség elvileg feltétel, de vannak kivételek (pl. Kisgeregcei Marga, Villányi Mészke a jurában), ahol a kis vastagság ellenére jelentős a képződmény területi elterjedése vagy fontossága.

Gyalog L.: Voltak korábban is olyan egységek, amelyeket nem soroltak egyelőre be hivatalos egységekbe, ezek nem szerepelnek a táblázatban és a leírásoknál.

Császár G.: Az egyedi előfordulás ellenére, ha van jó leírás, és ha az kellően markáns és jól elkülöníthető, lehet önálló elvezést adni. Ezt az illetékes albizottságnak kell eldöntenie.

Egységek kőzetnevei

M. Tóth T.: A korábbi rendszerben probléma, hogy előfordul egy név 2 szerkezeti egységben (pl. Gyódi-Helesfai Szerpentinit), illetve nem megfelelő a kőzetnév (pl. Füzesárki Fehérpala), 3 egységet is átvág egy tektonikai zóna, ennek megfelelően változik a kőzet is.

Less Gy.: Van egyes formációkon belül nem metamorf és anchimetamorf (pl. Pötscheni F.) , akkor mi legyen (Raucsikné Varga A.: A Cserdi Konglomerátumban is van üledékes és metaüledékes kőzettípus).

Gyalog L., Császár G.: 1. Nem föltétlenül kizáró ok, hogy egy formáció más szerkezeti egységben is megjelenjék. Erre számtalan példa hozható, hadd említsem csak a Dachsteini Mészkövet.

2. Egy takarórendszeren belül ugyanaza képződmény több, egymás fölötti takaróban is előfordulhat. Az alsóbb helyzetű rendszerint egy kissé jobban igénybe vett, de ha az eredeti jellegei csak annyiban változtak meg, hogy nagyon kislefokú, vagy talán még kislefokú metamorfózist is szenvedett, nem indokolt más formációba tenni.

M. Tóth T.: Egy epizónás réteg nem lehet egy nem metamorf sorozatba betelepülve. Ha ilyennek látszik, akkor az alatta–fölötte levő rétegeknek is hasonlóan átalakulnak kell lenniük.

Raucsikné Varga A. és mások: Vannak nem igazi kőzetnevek, mint fanglomerátum, evaporit, vulkanit, ofiolit. Császár G. szerint nem jó, ilyenek nem lehetnek. Nagymarosy A. szerint jó, mert plusz infót ad. A többség véleménye: ezeket meg kell szüntetni.

Névazonosságok

Raucsikné Varga A.: Névazonosságokat meg kellene szüntetni, pl. Kékkúti Mészkö és Dácit (itt inkább a vulkanitnak kellene másik név, noha annak van prioritása, de más problémái vannak)

Császár G.: Nem volt elég egységesítő kontroll annak idején, azonos nevek részben különböző albizottságokhoz tartoznak (pl. Mecseki Kőszén és Mecseki Andezit), de a megszüntetésükre mindenképpen törekedni kell.

Gyalog L.: A hazai duplikált nevek listáját páronként kiküldi a megfelelő albizottságoknak.

Leírási szempontok, rajzos táblázatok formája

Raucsikné Varga A.: Kell-e fekü-fedő a rövid leírásban (Budai T. és mások: – nem, ezt tükrözi a táblázat).

Görög Á.: Egységes leíráshoz javasolja, hogy az azonos szempontok azonos sorrendben is jelenjenek meg.

Gyalog L.: Megismétli a korábbi elvek szerinti 7 szempontot:

(1) litológia,

(2) legfontosabb szinonimák, új név esetén az előző ismert név, (Cs. G.: szerint nem tartozik ide)

(3) tagolás (kőzetváltozatok is a komplexumoknál),

(4) fácies (üledékképződési környezet),

(5) kor (ha pontosabb, mint ami a jelben van), (Cs. G.: Itt elegendő a korszak szintű megjelölés, akkor is, ha a kront is tudjuk)

(6) jellemző vastagság,

(7) elterjedés (nagy egység szinten).

Tagolás esetén ne legyen annak külön leírása, hanem a különbségek hangsúlyozásával néhány szavas jellemzés, mögötte zárójelben az aleggység (tagozat, rétegtag, kőzetváltozat) neve. Ez általában a litológiai leíráshoz kapcsolódik, de ha más szempont szerint történt az elkülönítés, akkor a név annál a résznél szerepeljen.

Császár G.: Szükségtelen a tagozatnevek, pláne a rétegtag nevek megadása, hiszen az esetek többségében, igen nagymérvű a véleménykülönbség. Nem ide tartozik, maradjunk a rövid, definíció szerű leírásnál, ami magában foglalja a legfontosabb kőzetváltozatok említését is.

Fodor L.: A fácies (illetve inkább üledékképződési környezet) legyen a litológia után. Javasolja, hogy az üledékes képződményeknél kerüljük a fácies szó használatát.

Császár G.: Ne legyen túl merev a szempontok sorrendje, indokolt esetben a fenti sorrendtől el lehet térni. Mindenképpen kerülendő, hogy hosszú szövegek szülessenek, ennek nem kell helyettesíteni a részletes, szabatos leírást.

Nagymarosy A.: Jók a szempontok, a sorrend, a tagolás legyen a litológián belül.

Görög Á.: Formációk sorrendje kor, majd terület szerint legyen.

Fodor L. Az üledékföldtani szerkezetek is legyenek a leírásokban, mint elkülönítő bélyegek (pl. gradált homokkő)

Kercsmár Zs.: Fontos, hogy legyenek tagozatnevek is az egyes leírásokban.

Piros O., Nagymarosy A.: Maradjon a fácies-színezés, oktatásban fontos.

M. Tóth T.: Probléma a metamorf kőzetek kora. Több koruk van, minden metamorf hatásnak lehet kora. Hogyan lehet ezt rajzos táblázatban megjeleníteni, legyen inkább szöveges táblázat erről.

Mások: A legidősebb metamorfózis dobozába kerüljön, de lehet fölötte a fiatalabb metamorfózisok kora is, egységenként ha külön oszlopban van.

Nagymarosy A.: A táblázatoknak lesz-e egységes formátuma.

Többen: Már megállapodtunk egységes formátumban, Görög Ági el is küldte a már kész krétát. Aki nem kapta még meg, azok részére újra szétküldjük.

Többen: A paleo- és mezozoikumban egy-egy korban először területegység, majd utána a képződmények kor szerint, a fiatalabttól az idősebb felé következnek. A kainozoikumban ne legyen területegység a leírás sorrendjét illetően.

Egyéb témák

Fodor L.: A definícióhoz nem lehet csak terepi infót felhasználni. Használjuk a csiszolatleírást, a mikrofossziliákat stb. Litosztratigráfiáról van szó, ahol a terepi felismerhetőségnek kell lennie az alapnak, Más kérdés, ha a definitív bélyegnek része az ősmaradvány. Ugyanakkor a részletes leírásban persze a jellemzés része kell, hogy legyen az is, de nem a rövid, definíciószerű leírásnak. Itt nagyon kell vigyázni, hogy át ne csúszunk más sztratigráfiai módszer (pl. biosztratigráfia) területére (Budai T., Császár G.)

Piros O.: Az sem mindegy, hány ember tudja elkülöníteni a 2 egységet, ez nem lehet csak 1 ember.

Budai T.: A mostani eocén javaslatban jól elkülönülő korábbi formációkat akarnak egybevonni, amivel nem ért egyet.

Fodor L.: Az albizottságok támaszkodjanak a kevés, még létező térképező tapasztalataira, legyen térképező is minden albizottságban. A térképhez a felszín alatti, fúrásbeli megjelenést is figyelembe kell venni.

Less Gy.: Lehet-e azonos tagozat több formációban (pl. Discocyclinás mészkő)?

Gyalog L. és mások: Ne legyen.

Piros O.: Mikor valid egy egység?

Gyalog L.: Ha az albizottság elfogadja. De vannak időszakok, amikor egyes albizottságok hosszú ideig nem tartanak ülést, illetve nem foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ugyanakkor az új egységről részletes leírás készül, és a név elfogadottá válik (pl. egyes térképmagyarázókban).

Császár G.: A Kárpát-Balkán Asszociáción belül felmerült, hogy a térség országaiban előforduló azonos kőzettestek országonként eltérő névadását lehetőleg küszöböljük ki.

2. A litosztratigráfiai táblázat újraalkotásának és a litosztratigráfiai egységek rövid leírásának helyzete

Kvarter Albizottság:

A bizottság elnöke nem volt jelen, ismertetést nem küldött, így nem kerülhetett sor a helyzetkép megtárgyalására. Új titkárnak jelölt Horváth Erzsébet, reméljük, vele előbbre lehet majd lépni.

Neogén II (Felső-miocén–pliocén – Pannóniai) Albizottság

Tóthné Makk Á.: A MÁFI-ban két EU-s projekt munkálatai során a Dunántúlon jelentős számú fúrásátértékelés történt, ennek eredményei alapján Uhrin Andrással elkészítettek egy módosítási javaslatot (első körben megküldték Gyalog L.-nak), ezt hamarosan szétküldik. Juhász Györgyi javasolt egy ülést a közeljövőben, felkért előadókkal.

Neogén I (prepannon - miocén) Albizottság

Selmeczi I.: Szentpétery Ildikóval közösen összeszerkesztették a leírásokat. Az M1-M2 bontás miatt több egység jele módosul. Első verziójukat Gyalog L.-nak elküldték. Az előszerkesztett anyagot ki akarják tenni az internetre, legyenek hozzászólások. 6-7 egységgel akarják csökkenteni az egységek számát.

Oligocén Albizottság

Nagymarosy A.: Nem volt túl aktív a bizottság az elmúlt időben. Az elmúlt hetekben átnézték az anyagokat Sztanó Orsival, 1 héten belül el tudják küldeni a táblázatot és a rövid leírásokat. Meg szeretné fiatalítani a bizottságot, a közeljövőben ülést hív össze.

Eocén Albizottság

Less Gy.: A bizottság nagyon aktív volt az elmúlt hetekben. 2 ülésük is volt, az egyik a Gerecsében, a másik múlt héten. Ma lesz a következő ülésük, ahol a még meglévő problémákat próbálják tisztázni. Csökkentik a formációk számát. Vita van még a dunántúli és északi-középhegységi egységek esetleges összevonásáról.

Kréta Albizottság

Görög Á.: Külön nem számolt be (korábban elment). De az előző ülésen elmondottakból kitűnt, a kréta táblázat már a tavalyi ülésre elkészült, és a rövid definíciók is elkészültek.

Jura Albizottság

Raucsikné Varga A.: A jura albizottság ügyében Raucsik B. nevében tud nyilatkozni. A kötet szerkesztése befejeződött, a kötetet átadták Piros Olgának szerkesztésre. A tagolás néhol túlzott, nem tud a térképezők többsége egyes egységeket (tagozatokat) elkülöníteni.

A rövid leírások elkészítését elkezdték, néhány hét alatt el is fognak készülni, szempontokat várnak.

Triász Albizottság

Budai T.: A rövid leírások közül az újakat és a módosításokat elküldte Gyalog Lászlónak. Ki kell egészíteni az eredeti szövegrészekkel. Felvetődött az azonos tartalmú egységek összevonásának kérdése országon belül, illetve a szomszédos országokkal, de ezekkel a mostani munkában már nem akarnak foglalkozni.

Paleozoos Albizottság

M. Tóth T.: Az albizottságban igen aktív levelezés folyt az egységek újrafogalmazása okán. A metamorf kőzetek esetében közel konzensusos megállapodással lezárták ideiglenesen az egységek leírását. Az üledékesknél–metaüledékesknél a közel 80 egység egy részéhez nem érkezett hozzászólás, pedig egy részüknél indokolt lenne (vannak újabb eredmények). A magmás egységek egyeztetése (Pál-Molnár Elemér) a Magmás Albizottsággal elvileg elkezdődött.

Magmás Albizottság

A bizottság elnöke és titkára nem volt jelen, ismertetést nem küldött, így nem így nem kerülhetett sor a helyzetkép megtárgyalására.

Egyik fő probléma lesz a magmás formációk megalkotásának, reambulálásának hiánya, főként a neogénben. De a mostani vita is érinti más korok (pl. jura, eocén) mélységi magmás kőzettestjeinek besorolását is.

Általános

Gyalog L.: A rövid leírások elkészítése a legtöbb albizottságban jól halad. Igazán probléma csak a kvarter és a magmás képződmények esetében látszik.

A paleozoos albizottságnak elküldött, a „Földtani térképek jelkulcsa...” kiadványban leírt 7 szempontot tartja most is vezérfonalnak: fácies (Fodor L. szerint üledékeseknél inkább üledékképződési környezet), legfontosabb szinonímák (főként a legutolsó ilyen munka óta történt változások esetén utalás a korábbi nevekre), litológia, tagolás, kor, vastagság, elterjedés.

Többen javasolták, hogy a fácies (üledékképződési környezet) kerüljön a litológia után. A tagolás helye nem lehet egységes. Ha litológia alapján történt, a litológiai jelentésrészbe építhető be. De ha más volt az elválasztás alapja, annál a résznél célszerű megemlíteni. Ha a mélységi magmás és közepesen-erősen metamorf képződményeknél van tagolás, Komplexum név használata esetén nincs lehetőség hivatalos tagolásra. Ebben az esetben nem hivatalos név használatát javasolják, településnév és közetnév használatával, de egység név nélkül (pl. Ófalui Komplexumon belül Juhodályvölgyi Mészkö, a korábbi formációnév helyett).

Császár Géza elismeréssel szólt a legaktívabb albizottságok munkájáról (Paleozoos, Jura és Eocén), amelyek esetében intenzív vita bontakozott ki, ami jelentősen megszorodott e-mailekben is kifejezésre jutott. Hasonló munka kezdődött a miocénben is, ami feljogosít bennünket arra, hogy hamarosan ott is eredményes is lesz az aktivitás. Táblázat dolgában a Kréta és a Triász Albizottság tevékenysége is sikeresnek mondható.

A bizottság felkéri azon 2 albizottság (Kvarter, Magmás) vezetőit, amelyek nem képviseltették magukat az ülésen (és információt sem kaptunk tőlük), hogy kezdjék el a témában minél előbb a munkát, ne legyen az, hogy miattuk a többi albizottság munkája ne jelenhessen meg.

A **3. pont** tárgyalására nem került sor.

Budapest, 2011. 11. 16.

Császár Géza
MRB elnök

Gyalog László
MRB titkár, jegyzőkönyv-készítő

